

RAVON JAARVERSLAG 2009

Dit jaarverslag geeft een beknopt overzicht van onze activiteiten in 2009. De uitgebreide versie van het jaarverslag is te vinden op www.ravon.nl

Beschermen werkt!

2009 was een jaar met veel hoogtepunten. De prachtige atlas 'De amfibieën en reptielen van Nederland', deel 9 uit de reeks Nederlandse Fauna, zag na vele jaren hard werken het licht. We mochten onze 1000ste donateur verwelkomen. Schubben & slijm, onze nieuwsbrief voor en door vrijwilligers, verscheen voor het eerst en is erg populair.

Maar liefst een kwart miljoen levens zijn gered door de paddenoverzetters tijdens de paddentrek (www.padden.nu). Dankzij onze waarnemers hebben we in 2009 bijna 57.000 nieuwe waarnemingen in onze databank kunnen opnemen. Op basis van deze gegevens blijft RAVON zich inzetten voor een betere bescherming en het duurzaam behouden van de soorten en hun leefgebieden. Beschermen werkt!

Foto: Jelger Helder

Ben Crombaghs met een 'boeketje boomkickers'.

Boomkikker
Foto: Jelger Herder

RAVON werkt op twee locaties. De Werkgroep Monitoring in Amsterdam coördineert de meetnetten amfibieën en reptielen. In Nijmegen wordt o.a. gewerkt aan verspreidingsonderzoek, soortbescherming, advieswerk voor beheer en inrichting en kennisintensieve opdrachten. Wij geven veel voorlichting en praktijkgerichte cursussen en organiseren diverse excursies. Deze worden aangekondigd op www.ravon.nl

VRIJWILLIGERS

Tijdens de landelijke RAVON-dag 21 november 2009 werd onze 1000ste donateur, Tom Dekker, in het zonnetje gezet. Vanuit zijn vak houdt Tom zich bezig met waterprojecten en in het voorjaar leidt hij excursies naar de sprengen in Apeldoorn om de beekprik, zijn favoriete soort, te bekijken. Niet alleen de 1000ste donateur maar ook een donateur/waarnemer van het eerste uur, Willem Vergoossen, werd voor het voetlicht gehaald. Nog altijd is hij zeer actief met diverse fauna-inventarisaties, waaronder een al 30 jaar lopend monitoring project voor de boomkikker in Midden-Limburg!

De Lendersprijs is dit jaar uitgereikt aan Ben Crombaghs, die deze prijs ontving als blijk van waardering voor zijn tomeloze inzet voor de bestudering en bescherming van herpetofauna en vissen. Het was de vierde keer dat deze prijs uitgereikt werd. Ben heeft een grote bijdrage geleverd aan de beschermingsplannen voor boomkikker, geelbuikvuurpad, vroe-meesterpad en knoflookpad.

Vorkant: heikickers

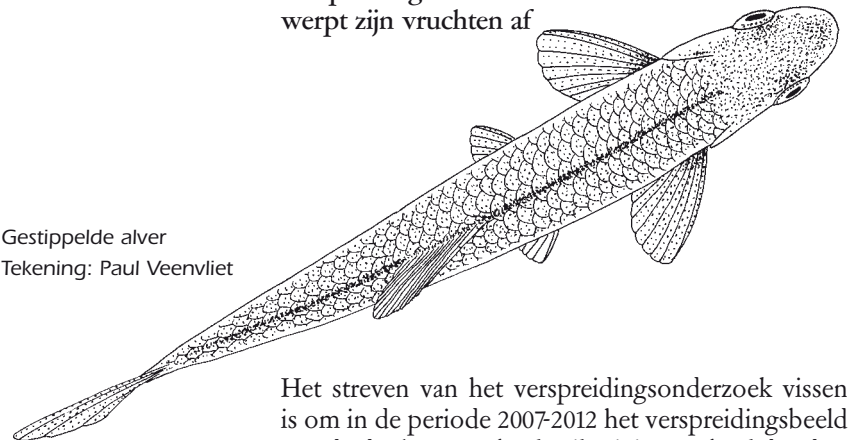

Onze donateurs hebben dit jaar maar liefst vijfmaal het tijdschrift RAVON ontvangen (waaronder een dubbelnummer), boordevol interessante artikelen en nieuws. Via een enquête hebben 238 respondenten ons tijdschrift beoordeeld; hun suggesties worden meegenomen in de vernieuwing van het tijdschrift. Ook verschenen de eerste twee nummers van de nieuwe nieuwsbrief “schubben & slijm”. Deze nieuwsbrief voor en door vrijwilligers wordt verzonden naar alle deelnemers aan de vier grote vrijwilligersprojecten van RAVON: Meetnet Amfibieën, Meetnet Reptielen, Verspreidingsonderzoek Vissen en Verspreidingsonderzoek Amfibieën en Reptielen. De nieuwsbrieven zijn te downloaden op www.ravon.nl

Verspreidingsonderzoek Vissen werpt zijn vruchten af

Gestippelde alver
Tekening: Paul Veenvliet

Vissen met behulp van een zegen te Scherenwelle
Foto: Jelger Herder

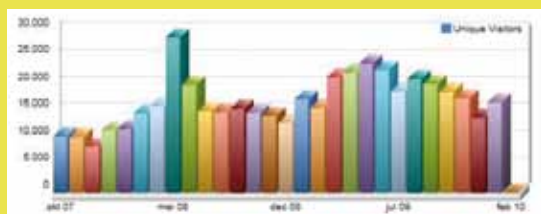
Het streven van het verspreidingsonderzoek vissen is om in de periode 2007-2012 het verspreidingsbeeld van de doelsoorten beekprik, rivier- en beekdonderpad, bierpje, elrits, gestippelde alver, kleine modderkruiper, grote modderkruiper en bittervoorn compleet en actueel te krijgen. Via de website van het verspreidingsonderzoek vissen kunnen 10x10 kilometerhokken worden geclaimd door visvrijwilligers. In 2009 is door heel Nederland een groot aantal excursies en cursussen georganiseerd. In totaal zijn in 1929 unieke 1x1 kilometerhokken en 354 unieke 10x10 kilometerhokken visgegevens verzameld. Voor de meeste doelsoorten is al een aanzienlijk deel van de totale verspreiding geactualiseerd. De grote modderkruiper verdient de komende jaren nog extra aandacht, omdat het vangen van deze soort lastig is.

Hier ook de financier (GaN in opdracht van LNV) vermelden, alsmede het CBS voor hun advies over de methode en de controle van de uitvoer en resultaten.

Onze vrijwilligers gebruiken vooral schepnetten om te vissen. Sinds dit jaar is het schepnet geen verboden vangtuig meer omdat RAVON goede afspraken heeft gemaakt met de directie Visserij van het Ministerie van LNV, en nu over een ontheffing op de visserijwet beschikt. Actieve vrijwilligers kunnen bij RAVON een **HIER ONTBREEKT EEN STUKJE TEKST**

www.ravon.nl

Unieke bezoekers op www.ravon.nl per maand. De website wordt goed bezocht en blijkt goed vindbaar te zijn op Google!

Vrijwilligers in lijn aan het vissen met schepnetten
Foto: Jelger Herder

DATA

Op 18 november 2009 werd “De amfibieën en reptielen van Nederland” in Arnhem gepresenteerd, samengesteld onder redactie van Raymond Creemers & Jeroen van Delft. Het is een prachtig en zeer compleet standaardwerk geworden met als indrukwekkende aspecten onder meer ruim 450.000 waarnemingen, 45 auteurs en ruim 400 foto's van 60 fotografen. De atlas is het 9e deel in de serie Fauna van Nederland (naam checken graag), een gezamenlijke uitgave van Naturalis, EIS-Nederland en de KNNV-Uitgeverij. In de atlas zijn naast de soortteksten ook 10 algemene hoofdstukken opgenomen, met daarin onder andere aandacht voor cultuurhistorie en de geschiedenis van de herpetologie in Nederland. Het boek is opdragen aan Henk Strijbosch en het eerste exemplaar is uitgereikt aan de gedeputeerde van de Provincie Gelderland de heer Harry Keerweer. Dank aan de vele sponsors van het boek!

Uitreiking 1e exemplaar aan Harry Keerweer
Foto: Jelger Herder

Ontwikkelingen NDFD in 2009

De databank van RAVON is eind 2009 in opdracht van en in samenwerking met de Gegevensautoriteit Natuur (GaN) omgezet naar het standaardformat voor de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFD), waardoor de data o.a. voor ruimtelijke ordening beschikbaar zijn. Voor reptielen en amfibieën betekent dit dat er meer dan een half miljoen verspreidingsgegevens zijn opgenomen en voor vissen enkele honderdduizenden. Ongeveer 80% van het aantal waarnemingen is tot op tien of honderd meter nauwkeurig. Op regelmatige basis worden gegevens uitgewisseld met o.a. het Natuurhistorisch Genootschap Limburg (NHGL), waarneming.nl, Natuurmonumenten, diverse provincies en waterschappen.

ONDERZOEK

Chytride onderzoek

Chytridiomycose is een infectieziekte die wereldwijd massale sterfte veroorzaakt onder amfibiepopulaties en is hiermee, samen met oorzaken als vervuiling en versnippering, één van de voornaamste redenen van de wereldwijde achteruitgang van amfibieën. RAVON heeft, in opdracht van het Team Invasieve Exoten van het ministerie van LNV, in samenwerking met o.a. de Universiteit Gent en de Radboud Universiteit Nijmegen onderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van deze schimmel bij inheemse en uitheemse amfibieën in Nederland en in België, maar ook bij gehouden dieren in privé collecties, in dierentuinen en in laboratoria. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat de schimmel wijd verspreid in Nederland voorkomt, bij een meerderheid van de Nederlandse soorten. Ook bij gehouden dieren werd de schimmel aangetroffen. Wat de effecten van deze schimmel zijn op de duurzame staat van instandhouding van onze soorten is nog niet bekend. RAVON zal zich de komende jaren inzetten om hier meer kennis over te verkrijgen.

Samenwerking met Naturalis

Sinds mei 2008 werkt RAVON in VOFF-verband samen met Naturalis. Naturalis heeft als missie om de kennis over de natuur, haar enorme diversiteit en schoonheid en de processen die in de natuur plaatsvinden, voor een breed publiek toegankelijk en begrijpelijk te maken. Naturalis richt zich daarbij op individuele bezoekers en gezinnen, studenten en scholieren en wetenschappers en amateurs. Door de kennis die is opgeslagen in het museum, collectie en publicaties samen te voegen met de kennis van o.a. RAVON en de gegevens uit de Nationale Databank Flora en Fauna worden beide partijen beter in staat gesteld hun doelstellingen te realiseren.

De samenwerking met Naturalis wordt geconcretiseerd in gezamenlijke projecten. Een klankbordgroep is ingesteld met vertegenwoordiging uit beide gelederen om voortgang te bewaken en toekomstige activiteiten te verkennen. Concrete projecten waarin wordt samengewerkt zijn bijvoorbeeld www.soortenregister.nl, waarvoor RAVON soortteksten heeft aangeleverd en de coalitie Biodiversiteit 2010.

Vroedmeesterpad wordt onderzocht op chytride
Foto: Jelger Herder

BESCHERMING

Rode Lijsten Amfibieën en Reptielen

De in 2009 verschenen Rode Lijst Amfibieën en Rode Lijst Reptielen zijn door RAVON in opdracht van het ministerie van LNV opgesteld volgens de nieuwste inzichten met actuele gegevens en verbeterde statistische methodieken. De wijzigingen zijn in de zomer van 2009 door LNV opgenomen in de vernieuwing van de Rode Lijsten. Voor het eerst zijn ook de monitoringgegevens gebruikt voor het opstellen van de nieuwe Rode Lijsten. Nieuw op de Rode Lijst zijn de levendbarende hagedis en de rugstreep-pad. Met de nieuwe methodieken vallen heikikker, poelkikker en hazelworm net buiten de Rode Lijst, hetgeen vooral te maken heeft met de gewijzigde methodiek. Het gaat verder goed met de muurhagedis, boomkikker en de groene kikkers.

Werk aan soorten!

Samen met 10 andere soortbeschermende organisaties en terreinbeheerders heeft RAVON onderzoek gedaan naar een zinvolle en kostenefficiënte invulling van de leefgebiedenbenadering. Dit heeft geresulteerd in een handzaam boekje “Provinciale uitwerkingsplannen van de leefgebiedenbenadering”. Per provincie zijn drie voorbeeldprojecten beschreven die prima passen in de leefgebiedenbenadering. De projecten geven weer welke aanpak er mogelijk is, welke combinaties van maatregelen er denkbaar zijn, en welke actoren er allemaal bij betrokken zijn. De beschreven projecten geven een breed scala aan: van reeds uitgevoerde projecten tot nauwelijks uitgewerkte ideeën. Van provincieoverstijgend tot zeer lokaal. Van zeer duur, tot heel goedkoop. Het boekje is te bestellen bij De Vlinderstichting te Wageningen.

DRAAGVLAK

Werving, opleiding en binding zijn de centrale en met elkaar verbonden thema's bij Capacity Building. Belangrijk onderdeel was dit jaar de enquête onder donateurs en waarnemers (actieve vrijwilligers). Niet alleen werd het profiel (demografische gegevens, opleiding, aantal beschikbare uren voor veldwerk) vastgesteld, maar tevens is gepeild aan welke vormen van ondersteuning de vrijwilligers behoefte

hebben. Dit jaar zijn er door RAVON, voor een belangrijk deel door vrijwilligers, maar met ondersteuning vanuit het kantoor te Nijmegen, verspreid over 7 provincies, 12 basiscursussen amfibieën en reptielen en 3 basiscursussen zoetwatervissen gegeven. Om een nieuwe en met name jonge aanwas van onze achterban te werven is een direct mail actie voorbereid onder de oud-cursisten (jaren 2006-2009) en zijn de jeugdbonden NJN en JNM benaderd voor het verzorgen van cursussen.

Belangrijks onderdeel van het Capacity Building traject was de sleutelvrijwilligersdag, in 2009 gehouden in Naturalis, waarbij de deelnemers een zeer interessante rondleiding aangeboden kregen in de grote collectie reptielen, amfibieën en vissen die Naturalis rijk is. Uit de feedback komt naar voren dat de landelijke structuur zich gaandeweg wijzigt van provinciale afdelingen naar meer regionale afdelingen en thematische werkgroepen. Ook wordt gestreefd naar aansluiting met autonome thematische werkgroepen, zoals diverse regionaal werkende poelenwerkgroepen en de Stichting Stekelbaars (Noord-Holland) die met name educatie over de stekelbaars als kernactiviteit heeft. Het project Capacity Building werd mogelijk gemaakt door de Gegevensautoriteit Natuur en het Ministerie van LNV.

INTERNATIONAAL

Congres Turkije

RAVON was met een grote delegatie vertegenwoordigd op het tweemaaljaarlijks Europees herpetologisch congres (SEH), 28 september t/m 2 oktober 2009. We hebben diverse lezingen (onder andere over de nieuwe Nederlandse atlas) en posterpresentaties gegeven. Onze Engelstalige brochure is er ten doop gehouden. In de wandelgangen zijn vele nuttige contacten gelegd. Concrete vervolgstappen zijn:

- in samenwerking met buitenlandse collega-onderzoekers DNA-onderzoek bij Nederlandse muurhagedissen;
- data van andere landen invoeren en opslaan in telmee en NDFP;
- werken aan een nieuwe Europese atlas, met als belangrijke eerste stap het vinden van financiering;
- data padden.nu gebruiken voor onderzoek naar relatie paddentrek met onder andere de maancyclus.

Jongeren in actie
Foto: Jelger Herder

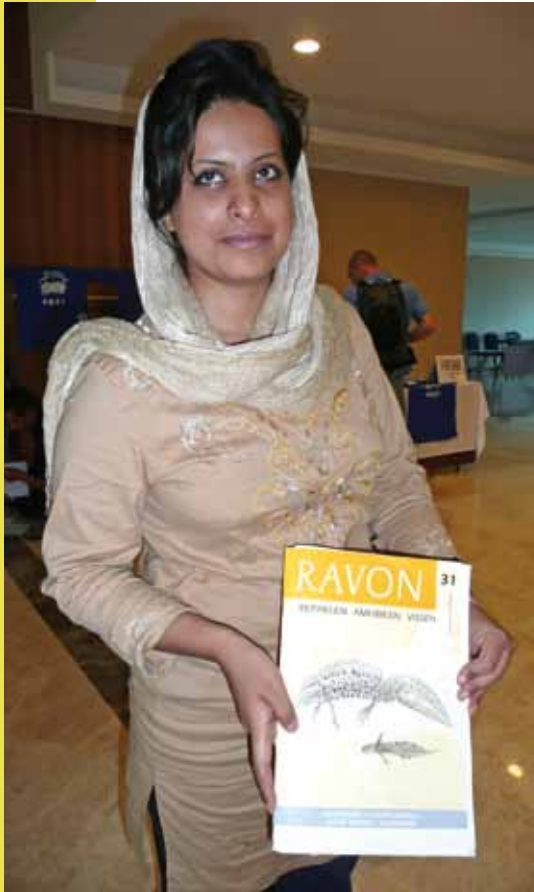
Deelnemers sleutelvrijwilligersdag
2009

Foto: Jelger Herder

Zelfs in Iran wordt het tijdschrift RAVON gelezen
Foto: Rob van Westrienen

Ringslang met Turkse entourage
Foto: Ronald Zollinger

ORGANISATIE

Medewerkers

Op 31 december 2009 waren er 35 personen werkzaam bij RAVON in Amsterdam en Nijmegen (22,1 FTE).

Financiën

De omzet van RAVON was €1.549.000,-. De reserve van RAVON bedraagt €190.000,-. Een jaarrekening, bestaande uit de balans, de staat van baten en lasten en een toelichting, is beschikbaar. Tevens is er een samenstellingsverklaring van de accountant beschikbaar. Wilt u meer weten over de financiën, dan kunt u contact opnemen met RAVON Nijmegen: 024-7410600.

Dankwoord

Onze dank gaat uit naar alle vrijwilligers en donateurs die ons op enigerlei wijze hebben ondersteund! Speciale dank aan de Radboud Universiteit Nijmegen en de Universiteit van Amsterdam, die al jarenlang de RAVON-medewerkers huisvesten. Ook gaat dank uit naar onze opdrachtgevers, opdrachtnemers en sponsoren:

ACO, Alterra, Arcadis, Arfman Hekwerk, Asset Rail, Aqua Terra Nova, de Bosgroep Midden Nederland Noord Oost Nederland en Zuid Nederland, Bureau Meerstad, Coördinerend Orgaan Invasieve Soorten, Dendrobatidae Nederland, De Vlinderstichting, DHV, Dienst Landelijk Gebied, Dienst Vastgoed Defensie, Ecogroen Advies, Ecologisch Adviesbureau Cools, Gegevensautoriteit Natuur, GEM Meerstad, Gemeente Pijnacker-Nootdorp, Grontmij Nederland, Het Natuurloket, Koeman en Bijkerk, Landschap Noord-Holland, Landschap Overijssel, Landschapsbeheer Nederland, Ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit, Movaris Nederland, Naturalis, Natuurbalans-Limes Divergens, Natuurloket, Natuurmonumenten, Plantenziektenkundige Dienst, Platform Soortenbeschermende Organisaties (PSO), Prins Bernard Cultuurfonds, ProRail, de Provincies Drenthe Flevoland Friesland Gelderland Limburg Noord-Brabant Noord-Holland Overijssel en Utrecht, Rijkswaterstaat, Royal Haskoning Nederland, Stichting Bargerveen, Stichting FLORON, Stichting Het Utrechts Landschap, Stichting IKL, Stichting ter Bevordering Herpetologie, SOVON Vogelonderzoek Nederland, STOWA, Strukton, Staatsbosbeheer, Tauw, Veen Ecology, Vivara, Vos Ecologisch Adviesbureau, Wageningen Universiteit, de waterschappen Aa & Maas De Dommel Fryslân Hunze & Aa's Noorderzijlvest Rijn & IJssel Rivierenland Vallei & Eem Veluwe Zeeuwse Eilanden en Zuiderzeeland, Waterproef, Waternet, Witteveen en Bos, Zoogdiervereniging.